

Нова књига дојена америчке дипломатије и стратега без премца о теми коју нико не познаје боље од њега

Наслов је сасвим кратак, али у исто време, кад се чита заједно са именом аутора, и несразмерно информативан. Да „О Кини”, најновијој књизи Хенрија Кисинџера, дојена америчке дипломатије (овог месеца пуни 88 година) и стратега без премца, није више потребно, сведочи и минималистички дизајн корица: само писац и наслов, у две боје – црној и црвеној, на белој позадини.

После „Дипломатије”, из 1994, која је својеврсна антологија реал-политике кроз историју, у овом случају реч је о подједнако обимном и, у истој мери, амбициозном делу (608 страна), које о тој теми говори на примеру билатералних односа, који нису били најважнији у прошлом веку, али су то свакако у овом. То је, уосталом, тема коју нико не познаје боље од Кисинџера, који са историјске дистанце пише о догађајима чији је био и актер и креатор. Треба ли више за занимљиво штиво?

Главна дилема која претходи читању јесте шта се може још рећи о нечему о чему се стално говори, о чему су већ написане десетине, ако не већ и стотине књига, од којих неке, такође, потписује Кисинџер. Показало се, међутим, да итекако може. Историја се, наиме, стално реинтерпретира кроз визуру садашњости, неке њене лекције се откривају тек накнадно, а многе поуке постају очигледне тек кад се стекну околности које или нису постојале, или нису биле препознате.

„О Кини” је књига у којој се прожимају мемоари, дипломатска историја, стратешке анализе и стратешка промишљања. Већ је похабана фраза да је историја кључ за разумевање садашњости, али се на овом примеру види и како је садашњост важна шифра за откључавање прошлости.

Због свега тога подсећамо на историјски пробој из 1971. Кисинџер, тада шеф америчке

дипломатије, у тајној мисији, са невеликим бројем пратилаца, преко неколико градова – да би заварао траг – стиже у Пекинг, где припрема терен за годину дана потом реализовану посету председника Никсона. Посету која је у сред хладног рата на међународну сцену увела новог великог играча, Америци је отворила нове стратешке опције и утрла пут ономе што ће бити највећи глобални феномен у завршници прошлог и на почетку овог века: успон Кине као нове глобалне силе.

Преплитање америчко-кинеских односа у последњих 40 година, од опипавања пулса ксенофобичног комунистичког режима до најважнијих билатералних веза на свету данас, веза сарадње и ривалства, узајамног стратешког надметања и огромне међузависности, што нема премца у историји – све то Кисинџер овога пута комбинује у текст, који пре свега просвећује, чинећи уједно и за добру нијансу разумљивијим данашњи компликован свет.

Он не оспорава да је америчко-кинески пробој био историјска неизбежност и да би се догодио и да није било његове и Никсонове одважности (и далековидости). Требало је, међутим, препознати интересе, преузети ризике и – не опирати се ходу историје.

Човек који је Кину од 1971. посетио бар 50 пута, једини још живи учесник разговора са Мао Цетунгом и Чуен Лајом, који је саветник, формални или неформални, десет америчких председника, схвата да без историје Кине нема ни њеног разумевања, па читаоца води и кроз историју (политичку, пре свега) „Средњег царства”. Нуди и оквир за разумевање различитих стратешких менталитета данас главних сила Запада и Истока. Објашњава их аналогијом две популарне мисаоне игре. Кинези воле да играју „веи ки” („го”, код нас), игру на табли са дугмићима, у којој сваки играч покушава да заокружи противника и, преузимањем контроле над центром, изнуди његову предају. Запад је склонији шаху, где два играча манипулишу фигурама различитих способности да би стигли до одлучујућег потеза који матира противника.

„О Кини” је и једна велика метафора о државницима који немају увек у руци све карте које желе, па су, пошто игра стално траје, принуђени да вешто и благовремено користе оне које им јесу на располагању. У том процесу идеали могу да буду на чекању, а неки важни циљеви да буду одлагани, док се вуку прагматични потези.

Идеали су у овом случају америчко „мисионарство”, проповедање људских права, што је на највећем искушењу било после сламања студентског протеста на Тијенанмену, 1989.

Кисинџер се тим поводом диви тадашњем председнику Бушу старијем, који „по жици хода са стилем и елеганцијом”, уводећи, са једне стране, санкције Кини, док се, са друге стране, приватним писмима и слањем емисара кинеском руководству извињава због тога.

Кисинџер не оспорава да они који се боре за ширење америчких вредности заслужују поштовање, али позива на „стратешко балансирање приоритета”. Закључак који из свега проистиче не односи се зато само на политику Вашингтона према Пекингу: „... спољна политика мора да дефинише и средства и циљеве, а ако средства која се користе превазилазе толеранцију међународног оквира или односе који се сматрају суштинским за националну безбедности, треба направити избор... Идеалисти треба да уваже да је за примену принципа потребно време и да се повремено морају прилагођавати околностима, док реалисти треба да прихвате да и вредности имају своју реалност и да морају бити уграђене у оперативне политике.”

Оно што је свакако најзанимљивије, то је Кисинџерово сагледавање америчко-кинеске будућности. Види је у формули која је мање партнерство, а више „кoeволуција”, што подразумева да две земље следе своје унутрашње императиве, сарађују тамо где могу, а односе подешавају тако да избегну конфликт. Ниједна страна, притом, не прихвата циљеве друге, нити полази од претпоставке потпуне подударности интереса – али обе настоје да подударне интересе пронађу и развијају.

Шта то практично значи? Пре свега да САД и Кина нису априорни ни пријатељи ни непријатељи. По Кисинџеру, њихови односи ће бити „маратонско надметање” и „дуел века”, при чему би био узалудан посао ако би Америка покушала да својим савезништвима заокружи Кину, као што је подједнако незамисливо и да Кина из свог азијског окружења може да истисне Америку.

У том погледу, поуке од пре 40 година релевантне су и за данашње прилике. Кад су 1972. обновљени односи, био је то више улог у будућности него средство да се премосте тада актуелне разлике и спорења око рачуна историје. „Свако велико постигнуће је визија пре него што постане реалност”, закључује Кисинџер.

(Милан Мишић, Политика)